

Ο έλεγχος των συμβατικών εξοπλισμών και η εγκαθίδρυση συστήματος επαλήθευσης στην Ευρώπη

Οι ραγδαίες και καθοριστικές εξελίξεις στις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης δημιουργούν, χωρίς αμφιβολία, μια νέα πραγματικότητα και στον τομέα του ελέγχου των εξοπλισμών. Ένα από τα βασικά ζητήματα που απασχολούν τους ειδικούς στα θέματα του ελέγχου των εξοπλισμών και του αφοπλισμού είναι αν, με βάση τις εξελίξεις στην Ανατολική Ευρώπη, οι διαδικασίες για τον έλεγχο των συμβατικών όπλων που συντελούνται στα ευρωπαϊκά πλαίσια μπορούν να οδηγήσουν στη δημιουργία ενός νέου ευρωπαϊκού συστήματος ασφαλείας, κύριο χαρακτηριστικό του οποίου θα είναι η αντικατάσταση των ψυχροπολεμικών πλεγμάτων, που κατά τον ένα ή τον άλλο τρόπο επικρατούσαν ως σήμερα, από τη συνεργασία όλων των ευρωπαϊκών κρατών.

Μια προσεκτική παρατήρηση της πρακτικής όσων συμμετέχουν στις διαδικασίες για τον έλεγχο των συμβατικών εξοπλισμών δείχνει ότι σήμερα οι διαδικασίες αυτές θεωρούνται όχι απλά το βήμα στο οποίο θα υιοθετηθούν περιορισμοί των στρατιωτικών δυνάμεων, περιορισμοί στους οποίους θα αντικατοπτρίζεται η νέα πολιτική πραγματικότητα που επικρατεί στην Ευρώπη, αλλά το βήμα εκείνο μέσα από το οποίο θα διαμορφωθούν τόσο οι βασικοί άξονες ενός νέου ευρωπαϊκού συστήματος ασφαλείας όσο και οι κανόνες που θα διέπουν στο εξής τις διακρατικές σχέσεις όσων αποτελούν μέλη του συστήματος αυτού. Με αυτά τα δεδομένα η διαμόρφωση του συστήματος επαλήθευσης της τήρησης των όρων της σχετικής συμφωνίας, που όπως όλα δείχνουν πρόκειται να υπογραφεί το Νοέμβριο, αποκτά τεράστια σημασία.

Το σύστημα αυτό που είναι αποτέλεσμα μακρόχρονων και επίπονων διαπραγματεύσεων είναι σχεδιασμένο κατά τέτοιο τρόπο ώστε κάθε παραβίαση των όρων της συμφωνίας να θεωρείται από τα συμβαλλόμενα κράτη ως πράξη επιζήμια για τα συμφέροντα όλων. Θα πρέπει δε να σημειωθεί ότι στη διαμόρφωση του συστήματος αυτού, που αναντίρρητα αποτελεί σημαντική καινοτομία σε σύγκριση με υπάρχοντα ήδη συστήματα επαλήθευσης, σημαντικό ρόλο έπαιξαν τόσο η πολιτική βούληση των συμμετεχόντων στις διαδικασίες κρατών να δημιουργηθεί το τελειότερο δυνατό σύστημα επαλήθευσης όσο και οι εμπειρίες από τη διαμόρφωση προηγούμενων συστημάτων επαλήθευσης, ανεξαρτήτως του αν αυτά υλοποιήθηκαν στο σύνολό τους ή αν αφορούσαν πυρηνικά ή συμβατικά όπλα.

Σύντομη ιστορική ανασκόπηση των προσπαθειών για την εγκαθίδρυση συστήματος επαλήθευσης στην Ευρώπη

Οι πρώτες μορφές συστήματος επαλήθευσης παρατηρούνται στην Ευρώπη μετά το τέλος του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου όταν οι ΗΠΑ, η Γαλλία και η Μ. Βρετανία από τη μια πλευρά και η Σοβιετική Ένωση από την άλλη ασκούσαν κατά καιρούς τα ειδικά δικαιώματα που είχαν αποκτήσει ως αποτέλεσμα των συμφωνιών που επισφράγισαν τη λήξη του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου, στη Γερμανία, για να προβαίνουν σε επιθεωρήσεις με καθαρά στρατιωτικό αντικείμενο. Σε όλη τη διάρκεια της δεκαετίας του '50 οι χώρες τόσο της Ανατολικής όσο και της Δυτικής Ευρώπης διατύπωσαν ικανό αριθμό προτάσεων που αποσκοπούσαν στη σταθεροποίηση των στρατιωτικών στάσεων στην Ευρώπη. Ανάμεσα στις προτάσεις αυτές συμπεριλαμβανεται και η πρόταση του τότε προέδρου των ΗΠΑ Ντ. Αϊζενχάουερ που διατυπώθηκε τον Ιούλιο του 1955 και που προέβλεπε ότι οι ΗΠΑ και η Σοβιετική Ένωση θα επέτρεπαν, στη βάση της αμοιβαιότητας την διενέργεια ειδικών πτήσεων για την από αέρος επιθεώρηση ορισμένων περιοχών των κρατών τους αντίστοιχα. (Όπως είναι γνωστό ο σημερινός πρόεδρος των ΗΠΑ κος Τζωρτζ Μπους επανέλαβε το 1989 την πρόταση αυτή με την επωνυμία «Ανοιχτοί Ουρανοί»).

Επιθεωρήσεις συνδέσμων στρατιωτικών αποστολών

Η πρώτη μορφή επιθεωρήσεων στη βάση της αμοιβαιότητας αρχίζει να παρατηρείται από το 1947 στα εδάφη των δύο Γερμανιών. Με βάση τις συμφωνίες που επισφράγισαν τη λήξη του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου, οι τέσσερις νικήτριες δυνάμεις (ΗΠΑ, Γαλλία, Μ. Βρετανία και Σοβιετική Ένωση) είχαν το δικαίωμα να εγκαθιδρύνουν στρατιωτικές αποστολές στο γερμανικό έδαφος. Οι αξιωματικοί που υπηρετούσαν στις αποστολές αυτές μπορούσαν, νόμιμα, να κινούνται και στις τέσσερις ζώνες που όπως είναι γνωστό είχαν διαμορφωθεί μετά τη λήξη του πολέμου στη Γερμανία. Τόσο οι Αμερικανοί όσο και Σοβιετικοί αξιωματικοί μέλη των αποστολών αυτών έκαναν συχνά χρήση αυτών των δικαιωμάτων προκειμένου να παρακολουθούν τις στρατιωτικές εξελίξεις και δραστηριότητες ο ένας στην περιοχή του άλλου. Αμερικανός αξιωματικός που υπηρέτησε στην αμερικανική αυτή αποστολή αναφερόμενος στη δραστηριότητά της εξήγησε ότι αυτή ήταν: «να συγκρίνει ό,τι οι Σοβιετικοί έλεγαν ότι κάνουν με αυτό που εμείς νομίζουμε πως κάνουν».

Για πάρα πολλά χρόνια η ακριβής δραστηριότητα των αποστολών αυτών είχε τηρηθεί σχεδόν μυστική κυρίως επειδή οι τέσσερις νικήτριες δυνάμεις θεωρούσαν πολύ σημαντικές τις πληροφορίες που συνέλεγαν τα μέλη των αποστολών, στη διάρκεια των επιθεωρήσεων. Όμως, η δραστηριότητα αυτή άρχισε να συγκεντρώνει την προσοχή όταν ένα μέλος της αμερικανικής αποστολής, ο ταγματάρχης Άρθουρ Ντ. Νίκολσον, πυροβολήθηκε τον Μάρτιο του 1985 από έναν Σοβιετικό στρατιώτη ενώ προσπαθούσε να φωτογραφίσει από το παράθυρο μιας αποθήκης στρατιωτικές εγκαταστάσεις με αποτέλεσμα να σκοτωθεί. Αντίστοιχα επεισόδια παρατηρήθηκαν μεταξύ των σοβιετικών και ανατολικογερμανικών δυνάμεων από τη μια και των γαλλικών και των βρετανικών δυνάμεων από την άλλη.

Οι διαδικασίες επαλήθευσης στις διαπραγματεύσεις Ανατολής-Δύσης για την μείωση των συμβατικών όπλων (MBFR)

Όταν το 1973 άρχισαν οι διαπραγματεύσεις Ανατολής-Δύσης για τη μείωση των συμβατικών όπλων (MBFR) τα κράτη-μέλη του Συμφώνου της Βαρσοβίας υποστήριξαν την άποψη ότι όλα τα θέματα της επαλήθευσης θα έπρεπε να ρυθμιστούν αφού αποφασισθούν τα επίπεδα των μειώσεων. Επιπρόσθετα, τα κράτη αυτά υποστήριξαν ότι «οι εθνικές ευκολίες» (ο όρος είναι για τους Ανατολικούς το αντίστοιχο του όρου «εθνικά τεχνικά μέσα» που χρησιμοποιούν οι Δυτικοί) θα ήταν αρκετές για την υλοποίηση του συστήματος επαλήθευσης. Με βάση αυτή τη θεώρηση οι διαδικασίες επαλήθευσης είχαν χαρακτηριστεί ως «συναφή μέτρα» και είχαν σχεδόν πλήρως εξαρτηθεί από τον πρωταρχικό στόχο της επίτευξης των μειώσεων σε ό,τι αφορά τα συμβατικά οπλικά συστήματα. Παρά το γεγονός ότι οι χώρες-μέλη του NATO επέμεναν πολύ σε ό,τι αφορά τις διαδικασίες επαλήθευσης, για αρκετά χρόνια δεν μπόρεσαν να προτείνουν συγκεκριμένα μέτρα. Η αργοπορία αυτή οφειλόταν κυρίως στους ειδικούς των Μυστικών Υπηρεσιών, οι οποίοι εξέφραζαν σκεπτικισμό σχετικά με τα υψηλά επίπεδα παρακολούθησης που θα έπρεπε να υιοθετηθούν. Οι ειδικοί αυτοί γνωρίζοντας ότι ενώ η παρακολούθηση των εξελίξεων και η ανάλυση των πληροφοριών θα ήταν δική τους αρμοδιότητα, αλλά η απόφαση για την κίνηση των διαδικασιών επαλήθευσης θα ήταν αρμοδιότητα των πολιτικών δεν επιθυμούσαν να υποσχεθούν τι θα μπορούσαν να πραγματοποιήσουν, χωρίς να γνωρίζουν ποια θα ήταν τα μέσα που θα είχαν στη διάθεσή τους. Επιπρόσθετα, οι διαβουλεύσεις μέσα στο NATO σχετικά με το ποιες θα έπρεπε να ήταν οι προτάσεις που θα έπρεπε να υποβληθούν στο Σύμφωνο της Βαρσοβίας προχωρούσαν με αργό ρυθμό, κυρίως λόγω των δυτικογερμανικών επιφυλάξεων σχετικά με το πώς οι διαδικασίες επαλήθευσης θα μπορούσαν να επηρεάσουν τη δυτικογερμανική εθνική κυριαρχία.

Το 1979, έξι δηλαδή χρόνια μετά την έναρξη των διαπραγματεύσεων, τα κράτη-μέλη του NATO διατύπωσαν τις προτάσεις τους, τα κύρια σημεία των οποίων ήταν τα εξής:

1. Χώρες των οποίων στρατιωτικές δυνάμεις στάθμευαν στην περιοχή εφαρμογής της συμφωνίας θα πρέπει να προβαίνουν σε ειδοποίηση, πριν οι δυνάμεις αυτές μετακινηθούν στην περιοχή εφαρμογής της συμφωνίας.
2. Χερσαίες στρατιωτικές μονάδες πρέπει να εισέρχονται και να εξέρχονται από την περιοχή εφαρμογής της συμφωνίας από ορισμένα σημεία εισόδου και εξόδου (λιμάνια, σιδηροδρομικές διελεύσεις και σταθμούς, αυτοκινητοδρόμους και αεροδρόμια).
3. Κάθε συμμαχία θα έχει δικαίωμα να εγκαθιστά παρατηρητές-επιθεωρητές στα σημεία εισόδου και εξόδου της άλλης.
4. Κάθε συμμαχία θα μπορεί να διενεργεί μέχρι δεκαοκτώ εναέριες ή χερσαίες επιθεωρήσεις κάθε χρόνο στην περιοχή εφαρμογής των μέτρων της συμφωνίας.
5. Οι δύο πλευρές θα ανταλλάσσουν κατά περιόδους στοιχεία που αφορούν τις στρατιωτικές δυνάμεις τους στην περιοχή μετά την έναρξη ισχύος της συμφωνίας.
6. Και οι δύο συμμαχίες θα υποσχεθούν να μην παρεμβαίνει η μια στα εθνικά τεχνικά μέσα της άλλης.
7. Μια διαρκής επιτροπή θα παρακολουθεί την τήρηση των όρων της συμφωνίας.

Τόσο για να ικανοποιηθούν οι διάφορες δυτικογερμανικές ανησυχίες όσο και για να συμπεριληφθούν στις διαδικασίες επαλήθευσης κάποιες δραστηριότητες των σοβιετικών στρατιωτικών δυνάμεων, το ΝΑΤΟ πρότεινε να συμπεριληφθούν και να λογίζονται ως περιοχή και οι τρεις στρατιωτικές περιοχές της Σοβιετικής Ένωσης που συνορεύουν με τη Δύση. Η πρόταση αυτή απερρίφθη από τη Σοβιετική Ένωση με το σκεπτικό ότι όλα τα μέτρα επαλήθευσης θα έχουν εφαρμογή και θα αφορούν μόνο την γεωγραφική ζώνη μέσα στην οποία θα υιοθετηθούν οι μειώσεις.

Παρά τις αντιρρήσεις αυτές της Σοβιετικής Ένωσης είναι γεγονός ότι τα κράτη-μέλη του Συμφώνου της Βαρσοβίας στη διάρκεια της μακρόχρονης περιόδου των διαπραγματεύσεων έκαναν σημαντικά βήματα σε ό,τι αφορά την αποδοχή κατ' αρχήν της ανάγκης για την λήψη αρκετών μέτρων επαλήθευσης. Τον Φεβρουάριο του 1982 το Σύμφωνο της Βαρσοβίας δέχθηκε την ιδέα της εγκαθίδρυσης ειδικών σταθμών γύρω από την περιοχή εφαρμογής των μέτρων της συμφωνίας ώστε να επιτυγχάνεται η παρακολούθηση των κινήσεων μονάδων μέσα και έξω από την περιοχή. Και λίγο αργότερα, τον Ιούνιο του 1983, το Σύμφωνο της Βαρσοβίας δέχθηκε κατ' αρχήν την πιθανότητα πραγματοποίησης επιτοπίων επιθεωρήσεων στην περιοχή εφαρμογής των όρων της συμφωνίας. Όμως όταν το 1985 τα κράτη-μέλη της Δυτικής Συμμαχίας είχαν προτείνει ένα πραγματικά αυστηρό σύστημα επαλήθευσης, πολύ πιο αυστηρό από εκείνο του 1979, ένα σύστημα στο οποίο ανάμεσα σε άλλα προβλεπόταν και όριο 25 χερσαίων και 5 εναερίων επιθεωρήσεων, μετά από σχετική προειδοποίηση έξι μόνο ωρών, τότε το Σύμφωνο της Βαρσοβίας αντέδρασε προβάλλοντας ως δικαιολογία ότι το σύστημα επαλήθευσης ήταν πολύ πιο εκτεταμένο για τις περιορισμένες μειώσεις που είχαν μέχρι τότε επιτευχθεί. Ως ερμηνεία για την αλλαγή αυτή σε ό,τι αφορά την άποψη του Συμφώνου της Βαρσοβίας θεωρήθηκε από δυτικούς, κυρίως, αξιωματούχους ότι ενώ ο Σοβιετικός ηγέτης Μιχαήλ Γκορμπατσώφ είχε ήδη αποφασίσει να επιδιώξει μειώσεις στα συμβατικά όπλα, δεν είχε ακόμη εξασφαλίσει τη συμφωνία του σοβιετικού στρατιωτικού κατεστημένου να προχωρήσει προς την κατεύθυνση αυτή.

Το ζήτημα της επαλήθευσης στις διαδικασίες μετά την υπογραφή της Τελικής Πράξης του Ελσίνκι

Είναι γεγονός ότι οι διαδικασίες για την μείωση των συμβατικών όπλων (MBFR) που κατέλαβαν το μεγαλύτερο διάστημα των δεκαετιών '70 και '80 άρχισαν με την υπογραφή της Τελικής Πράξης του Ελσίνκι το 1975 και τη διαδικασία που άρχισε ως συνέπεια της υπογραφής αυτής, γνωστή ως διαδικασία CSCE, να επισκιάζονται. Όπως είναι γνωστό η Τελική Πράξη του Ελσίνκι είναι η συμφωνία 35 χωρών (23 χώρες-μέλη του ΝΑΤΟ και του Συμφώνου της Βαρσοβίας και 12 ουδέτερες ή αδέσμευτες υπόλοιπες ευρωπαϊκές χώρες) σε ένα πακέτο μέτρων για την οικοδόμηση της εμπιστοσύνης και της ασφάλειας στην Ευρώπη, σχεδιασμένο ώστε να συμβάλει στην αποσαφήνιση των προθέσεων των χωρών που υπέγραψαν την Τελική Πράξη στον στρατιωτικό τομέα.

Τα βασικά μέτρα που υιοθετήθηκαν, προέβλεπαν προγενέστερη γνωστοποίηση για τις στρατιωτικές δραστηριότητες στις οποίες θα συμμετείχαν δυνάμεις με πάνω από 25.000 άνδρες, σε συνδυασμό ή χωρίς με αεροπορικά και ναυτικά τμήματα.

Ακόμη τα μέτρα προέβλεπαν ότι πληροφορίες που θα έπρεπε να περιλαμβάνονται στην γνωστοποίηση, θα έπρεπε να αναφέρονται στην διάταξη των δυνάμεων, το σκοπό, τη μορφή της δραστηριότητας, την αριθμητική δύναμη και τον χρόνο διάρκειας. Η προγενέστερη γνωστοποίηση θα έπρεπε να γίνεται 21 μέρες πριν τις στρατιωτικές δραστηριότητες ή στην περίπτωση άσκησης που αποφασίστηκε σε μικρότερο διάστημα, στην πρώτη δυνατή ευκαιρία πριν από την ημερομηνία έναρξής της. Οι χώρες που υπέγραψαν την Τελική Πράξη του Ελσίνκι ενθαρρύνονταν στο να προσκαλούν παρατηρητές σε διμερή βάση, οι οποίοι και να παρακολουθούν τις διεξαγόμενες ασκήσεις.

Τον Σεπτέμβριο του 1986 στη Στοκχόλμη της Σουηδίας, στη συνδιάσκεψη για τα μέτρα εμπιστοσύνης, ασφάλειας και αφοπλισμού στην Ευρώπη (CDE), που πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο της διαδικασίας που είχε δρομολογηθεί μετά το Ελσίνκι, συμφωνήθηκε ένα πιο λεπτομερές πακέτο μέτρων από αυτά τα οποία είχαν υιοθετηθεί στο Ελσίνκι. Συμφωνήθηκε ακόμη στη Στοκχόλμη ότι τα μέτρα αυτά θα ήταν δεσμευτικά σε αντίθεση με τα προηγούμενα, η εφαρμογή των οποίων είχε αφαιρεθεί στην διακριτική ευχέρεια των κρατών. Η συμφωνία της Στοκχόλμης προβλέπει ότι τα συμβαλλόμενα μέρη πρέπει να αποδέχονται την διεξαγωγή επιτόπιων επιθεωρήσεων των στρατιωτικών δραστηριοτήτων τους. Κάθε χώρα είναι υποχρεωμένη να δέχεται όχι περισσότερες από τρεις επιθεωρήσεις ανά έτος και κάθε χώρα μπορεί να δέχεται μια μόνο επιθεώρηση από την ίδια χώρα κατ' έτος. Οι επιθεωρητές πρέπει να είναι σε θέση να μπουν στην περιοχή επιθεώρησης μέσα σε 36 ώρες από την διατύπωση του αιτήματος για επιθεώρηση, ενώ έχουν στη διάθεσή τους 48 ώρες για την πραγματοποίηση της επιθεώρησής τους. Επιπρόσθετα, τα μέτρα που είχαν ψηφισθεί στη Στοκχόλμη προέβλεπαν πολύ πιο αναλυτική ανταλλαγή στοιχείων σχετικά με τη φύση και το σκοπό των στρατιωτικών δραστηριοτήτων. Η συμφωνία της Στοκχόλμης συνιστά χωρίς αμφιβολία μια σημαντική καινοτομία, αφού η Σοβιετική Ένωση απεδέχθη την επιτόπια επιθεώρηση και οπωσδήποτε άνοιξε το δρόμο για περισσότερα και αποτελεσματικότερα μέτρα συνεργασίας στις διαπραγματεύσεις που ακολούθησαν. Ακόμη όλες οι αποδείξεις που υπάρχουν οδηγούν στο συμπέρασμα ότι η εφαρμογή των μέτρων, που υιοθετήθηκαν στη Στοκχόλμη, ήταν ήρεμη και χωρίς προβλήματα.

Είναι γεγονός ότι η επίσημη αμερικανική και δυτική άποψη αποσκοπούσε στο να υπάρχει μια καθαρή διαχωριστική γραμμή μεταξύ των διαπραγματεύσεων για τη μείωση των συμβατικών όπλων και των διαδικασιών που απορρέουν από την Τελική Πράξη του Ελσίνκι. Με αυτό τον τρόπο οι ΗΠΑ αποσκοπούσαν στο να κάνουν σαφές ότι η στρατιωτική αναμέτρηση στην Ευρώπη ήταν ζήτημα που θα αφορούσε μόνο τα δύο στρατιωτικά σύμφωνα και όχι και τις υπόλοιπες χώρες που συμμετείχαν στη διαδικασία του Ελσίνκι. Πίσω όμως απ' αυτή τη θέση, υπήρχε και μια πιο πραγματιστική τοποθέτηση: 'Ότι οι χώρες της Δυτικής Συμμαχίας δεν είχαν κανένα συμφέρον να μειωθούν οι στρατιωτικές δυνάμεις των ουδέτερων και αδέσμευτων χωρών, οι οποίες είχαν αμυντικό καθαρά χαρακτήρα και κατά την άποψή τους θα αποτελούσαν εμπόδιο σε οποιαδήποτε επίθεση προερχόμενη από το Σύμφωνο της Βαρσοβίας εναντίον του ΝΑΤΟ. Είναι σαφές ότι η διαχωριστική αυτή γραμμή κατερρίφθη με τις διαπραγματεύσεις για τη μείωση των συμβατικών όπλων (CFE) που γίνονται τώρα στη Βιέννη, οι οποίες όπως είναι γνωστό διεξάγονται στα πλαίσια της διαδικασίας του Ελσίνκι.

Έχει υποστηριχθεί από στρατιωτικούς και διπλωματικούς κύκλους ότι όλα αυτά

τα μέτρα οικοδόμησης εμπιστοσύνης δεν αποτελούν μέρος ενός συστήματος επαλήθευσης για τα συμβατικά όπλα. Η άποψη αυτή έχει αναμφισβήτητη λογική βάση. Όμως ταυτόχρονα θα πρέπει να υποστηριχθεί ότι η διαφάνεια που επιτυγχάνεται μέσα από τα μέτρα αυτά βοηθά πολύ στη διαμόρφωση ενός συστήματος επαλήθευσης για τα συμβατικά όπλα.

Το πλαίσιο των διαπραγματεύσεων για τη μείωση των συμβατικών όπλων (CFE)

Όπως είναι γνωστό, οι διαπραγματεύσεις αυτές έχουν προχωρήσει τόσο ώστε να είναι σήμερα ορατή η υπογραφή της σχετικής συμφωνίας το Νοέμβριο. Η συμφωνία αυτή θα υπογραφεί από τις 16 χώρες-μέλη του NATO και από τις 7 χώρες-μέλη του Συμφώνου της Βαρσοβίας και ενώ θα υπογραμμιστεί η συμμετοχή των χωρών αυτών στις αντίστοιχες συμμαχίες τους, τόσο το NATO όσο και το Σύμφωνο της Βαρσοβίας ως οργανισμοί δεν θα μετέχουν στη συμφωνία ως συμβαλλόμενα μέρη. Η συμφωνία θα έχει νομική ισχύ και εφαρμογή στην εδαφική επικράτεια των συμβαλλομένων μερών, μια έκταση που προσδιορίζεται δυτικά από τον Ατλαντικό Ωκεανό και ανατολικά ως τα Ουράλια Όρη στη Σοβ. Ένωση.

Η συμφωνία προβλέπει σε γενικές γραμμές ότι:

- Στην περιοχή εφαρμογής της θα περιοριστεί η στρατιωτική ανάπτυξη των τανκς, τεθωρακισμένων οχημάτων, ελικοπτέρων και μαχητικών αεροσκαφών των συμβαλλομένων μερών.
- Στην περιοχή εφαρμογής της θα επιτρέπεται η ανάπτυξη ίσου αριθμού οπλικών συστημάτων, τα οποία θα καλύπτονται από τη συμφωνία. Το δικαίωμα ανάπτυξης των συστημάτων αυτών για τις συμβαλλόμενες χώρες, όπως επίσης και η κατανομή και χρήση του δικαιώματος αυτού κατά χώρα θα διασφαλίζεται με την υιοθέτηση διατάξεων που ορίζουν τα ανώτατα όρια του στρατιωτικού υλικού, που κάθε χώρα θα μπορεί να αντλήσει από τα συνολικά ανώτατα όρια στρατιωτικού υλικού, που επιτρέπει η συμφωνία.
- Η περιοχή εφαρμογής της, η ζώνη δηλαδή από τον Ατλαντικό ως τα Ουράλια θα χωριστεί σε τρεις ή τέσσερις μικρότερες ζώνες, μέσα στις οποίες θα υπάρξουν και νέες οριοθετήσεις ακόμα μικρότερων ζωνών έτσι ώστε να διασφαλίζεται ότι οι στρατιωτικές δυνάμεις που θα βρίσκονται στην περιοχή δε θα μπορούν να συγκεντρωθούν όλες σε μια συγκεκριμένη περιοχή της ζώνης. Υπάρχουν ακόμη στη συμφωνία περιοριστικές διατάξεις που αφορούν τις αμερικανικές και σοβιετικές στρατιωτικές δυνάμεις που σταθμίζουν στο έδαφος άλλων χωρών, που όμως βρίσκονται μέσα στη ζώνη εφαρμογής της συμφωνίας. Πρέπει να σημειωθεί εδώ ότι στη συμφωνία δεν περιλαμβάνονται οι ναυτικές δυνάμεις.

Είναι σαφές ότι για να τηρηθούν τα προβλεπόμενα από τη συμφωνία όρια οι 23 συμβαλλόμενες χώρες θα πρέπει να καταστρέψουν πλεονάζον στρατιωτικό υλικό, διαδικασία που θα γίνεται και κάθε φορά που κάθε μία από τις συμβαλλόμενες χώρες θα επιθυμεί να εγκαταστήσει μέσα στη ζώνη εφαρμογής της συμφωνίας νέου τύπου στρατιωτικό υλικό. Η προϋπόθεση για να γίνει αυτό θα είναι η καταστροφή όλου του υλικού που υπήρχε ήδη εκεί.

Μέτρα για την επαλήθευση των όρων της τήρησης της συμφωνίας

Οι χώρες μέλη του NATO παρουσίασαν ένα σχέδιο των θέσεών τους σχετικά με την επαλήθευση στις 21 Σεπτεμβρίου του 1989 μετά από ενδοσυμμαχικές διαπραγματεύσεις για την άμβλυνση ορισμένων ενδοσυμμαχικών αντιθέσεων.

Οι χώρες-μέλη του Συμφώνου της Βαρσοβίας παρουσίασαν το δικό τους σχέδιο στις 19 Οκτωβρίου 1989. Οι προτάσεις του Συμφώνου της Βαρσοβίας χωρίς να διαφέρουν ουσιαστικά από εκείνες του NATO ήταν περιοριστικές σε ό,τι αφορά ορισμένα σημεία της διαδικασίας ανταλλαγής στοιχείων, ενώ ήταν πιο προωθημένες σε ό,τι αφορά τις διαδικασίες επιθεώρησης. Τόσο οι προτάσεις του NATO όσο και οι προτάσεις του Συμφώνου της Βαρσοβίας περιελάμβαναν δύο βασικά σκέλη: Το ένα αφορά στην ανταλλαγή πληροφοριών και το άλλο στις επιθεωρήσεις και ορισμένες άλλες διαδικασίες για την επαλήθευση. Τα δύο αυτά σκέλη θα πάρουν τη μορφή πρωτοκόλλων και θα είναι παραρτήματα της τελικής συμφωνίας.

Σε ό,τι αφορά την ανταλλαγή των πληροφοριών οι προτάσεις των δύο στρατιωτικών συμφώνων ήταν σχεδόν οι ίδιες. Σύμφωνα μ' αυτές μια πρώτη ανταλλαγή πληροφοριών θα γίνει όταν η συμφωνία τεθεί σε ισχύ. Στη συνέχεια οι συμβαλλόμενες χώρες θα ανταλλάσσουν πληροφορίες στις 15 Δεκεμβρίου κάθε έτους, με μια πρόβλεψη σχετικά με το ύψος του αριθμού των στρατιωτικών μονάδων την 1η Ιανουαρίου κάθε νέου έτους. Σε ό,τι αφορά το περιεχόμενο των πληροφοριών παρατηρήθηκαν ορισμένες διαφωνίες μεταξύ των δύο πλευρών. Τα κράτη-μέλη του NATO πρότειναν οι ανταλλασσόμενες πληροφορίες να είναι λεπτομερέστερες και να καλύπτουν θέματα από την επιτελική δομή των στρατιωτικών δυνάμεων ως το επίπεδο των μεραρχιών και σε ό,τι αφορά τις αεροπορικές δυνάμεις ως το επίπεδο των πτερύγων μάχης. Οι προτάσεις των χωρών-μελών του Συμφώνου της Βαρσοβίας ήταν πιο γενικές. Προβλήματα παρατηρήθηκαν επίσης σε ό,τι αφορά την ερμηνεία ορισμένων από τα οπλικά συστήματα που καλύπτει η συμφωνία, πράγμα που δυσκόλεψε τη συζήτηση για το εύρος των πληροφοριών που θα εδίδοντο.

Προτάσεις επιβάλλουν στις συμμετέχουσες χώρες να αναφέρουν τις αλλαγές στην οργανωτική δομή των υπαρχόντων μονάδων ή την προσθήκη νέων μονάδων 42 τουλάχιστον μέρες πριν την αλλαγή αυτή. Οι προτάσεις και των δύο πλευρών επίσης προέβλεπαν την αναγγελία αλλαγών στον αριθμό ή το στρατιωτικό υλικό των μονάδων μάχης. Υπήρχε επίσης πρόταση για ανακοίνωση από την πλευρά της Σοβιετικής Ένωσης και των ΗΠΑ του αριθμού και της τοποθεσίας στάθμευσης του προσωπικού εδάφους, όπως επίσης και των ιταμένων της πολεμικής τους Αεροπορίας.

Επιθεώρηση και επαλήθευση

Οι προτάσεις και των δύο πλευρών καθιστούν την επιθεώρηση υποχρέωση κάθε χώρας, ενώ ταυτόχρονα επιτρέπουν να γίνεται και σε συλλογική βάση.

Οι προτάσεις αυτές περιλαμβάνουν διατάξεις για την αναγγελία σε σύντομο χρονικό διάστημα, την υποχρέωση μη άρνησης του δικαιώματος επιθεωρήσεων, χερσαίων ή εναερίων, ενώ ταυτόχρονα αποδέχονται ορισμένους περιορισμούς, κυρίως σε ό,τι

αφορά τον αριθμό των επιθεωρήσεων που μπορεί κάθε χώρα να ζητήσει κάθε χρόνο.

Σύμφωνα με τις προτάσεις και των δύο πλευρών επιθεωρήσεις μπορούν να γίνουν σε κάθε περιοχή όπου υπάρχουν οπλικά συστήματα που περιλαμβάνονται στη συμφωνία. Επίσης επιθεωρήσεις μπορούν να γίνουν σε νέες αποθήκες στρατιωτικού υλικού ή σε περιοχές ανάπτυξης δυνάμεων των οποίων η τοποθέτηση πρέπει να αναγγελθεί σύμφωνα με τις περί ανταλλαγής πληροφοριών διατάξεις της συμφωνίας.

Οι προτάσεις και των δύο πλευρών αποδέχονται τη σημασία των εθνικών τεχνικών μέσων ως μέσων για την επαλήθευση και το ενδεχόμενο συνεργασίας των χωρών στα μέσα αυτά. Επιπλέον, απαγορεύουν την λήψη ή και απόκρυψη μέτρων που θα μπορούσαν να μειώσουν την αποτελεσματικότητα των εθνικών τεχνικών μέσων για την επαλήθευση. Επίσης, δέχονται ότι πρέπει να ληφθούν ορισμένα μέτρα συνεργασίας όπως π.χ. η μετακίνηση αεροσκαφών από τα προστατευτικά υπόστεγα, ώστε να διευκολύνεται η οπτική παρατήρηση, γεγονός το οποίο βοηθά στην επαλήθευση του αν πράγματι τηρούνται οι περί μαχητικών αεροσκαφών διατάξεις της συμφωνίας.

Τέλος και οι δύο πλευρές συμφωνούν ότι είναι απαραίτητη η ίδρυση μεικτής διαρκούς επιτροπής, η οποία να διασφαλίζει την τήρηση των διατάξεων της Συνθήκης και να αμβλύνει ενδεχόμενες διαφωνίες ή ασάφειες.

Η επαλήθευση και η Ελλάδα

Η Ελλάδα, η οποία συμμετείχε ενεργά σε όλες τις φάσεις των διαδικασιών που απορρέουν από την Τελική Πράξη του Ελσίνκι, έχει εύλογα, μεγάλο ενδιαφέρον για το ζήτημα της επαλήθευσης. Το ενδιαφέρον αυτό οφείλεται, πέρα από λόγους αρχής που δεν είναι άλλοι από την ελληνική διάθεση να εφαρμοσθεί σωστά μια συμφωνία που αποτελεί τη βάση για τη νέα τάξη πραγμάτων και την διασφάλιση της ειρήνης στην Ευρώπη και σε λόγους εθνικής ασφάλειας, λόγους που δημιουργούνται από την συμπεριφορά της Τουρκίας. Είναι γεγονός, ότι κύριο χαρακτηριστικό των τοποθετήσεων της γειτονικής χώρας, σε όλη την διάρκεια των διαπραγματεύσεων από την υπογραφή της Τελικής Πράξης του Ελσίνκι και μετά, ήταν η άρνηση να δεχθεί στο σύνολό τους τουλάχιστον, τα προτεινόμενα επίπεδα μειώσεων αλλά και αρκετές από τις διατάξεις για την ανταλλαγή των στρατιωτικών πληροφοριών, για τα περιοριστικά μέτρα που αφορούν τις στρατιωτικές μονάδες κλπ. Δείγμα της τουρκικής τακτικής αποτελεί βέβαια και η στάση της στο γνωστό ζήτημα της Μερσίνας, το οποίο δεν περιορίζεται απλά στο αν το λιμάνι της Μερσίνας περιλαμβάνεται στη ζώνη εφαρμογής των μέτρων της συμφωνίας, αλλά αφορά ολόκληρη την περιοχή η έκταση της οποίας είναι μεγάλη και η οποία βεβαίως έχει ολόκληρη εξαιρεθεί από τη ζώνη εφαρμογής των μέτρων της συμφωνίας.

Αυτό ακριβώς το γεγονός απασχολεί και σωστά την Ελλάδα, αφού με δεδομένη την εξαίρεση αυτή, η Τουρκία μπορεί τουλάχιστον στην εξαιρεθείσα περιοχή, να κινεί στρατιωτικές μονάδες με αρκετή ελευθερία, χωρίς να υπόκειται στους συμβατικά οριζόμενους περιορισμούς.

Με αυτό το δεδομένο, το μοναδικό «όπλο» που η Ελλάδα έχει στα χέρια της για να διαπιστώνει τι και ποιες κινήσεις γίνονται από τη ζώνη εφαρμογής των μέτρων της συμφωνίας στη ζώνη εξαίρεσης, είναι οι διαδικασίες επαλήθευσης.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Το θέμα της Μερσίνας ανέκυψε στη διάρκεια της Συνδιάσκεψης του Ελσίνκι, «προκάτοχο» της επικείμενης Συνδιάσκεψης Ελσίνκι 2, που όπως είναι γνωστό είχε τότε ως αποτέλεσμα την σύναψη και υπογραφή της Τελικής Πράξης του Ελσίνκι, ενός κειμένου πολύ σημαντικού για την ασφάλεια και την ειρήνη σε ολόκληρη την Ευρώπη. Το ζήτημα του λιμανιού της Μερσίνας, ζήτημα για το οποίο έχει τα τελευταία χρόνια γίνει πολύς λόγος, όχι χωρίς συγκεκριμένη αιτία, είχε δυστυχώς για την Ελλάδα ρυθμιστεί κατ' αρχήν και κατά έναν τρόπο που συνιστά ισχυρό προηγούμενο, στη διάρκεια της Συνδιάσκεψης του Ελσίνκι, το 1975. Στο σημείο αυτό, είναι απαραίτητο να αναφερθεί σε τι ακριβώς συνίσταται το ζήτημα: Η Τελική Πράξη του Ελσίνκι πέραν άλλων ρυθμίσεων για την προστασία των συνόρων, τα δικαιώματα των πολιτών κλπ. προβλέπει και την λήψη σειράς μέτρων που αποβλέπουν στην οικοδόμηση της αμοιβαίας εμπιστοσύνης μεταξύ των χωρών της Ευρώπης, και τα οποία ρυθμίζουν την διεξαγωγή των εθνικών ή πολυμερών στρατιωτικών ασκήσεων που εκτελούν οι χώρες της Ευρώπης και που θεωρούνται βασικό κεφάλαιο των σχέσεων Ανατολής-Δύσης αφού οι πολεμικές προετοιμασίες επηρεάζουν την εμπιστοσύνη μεταξύ των χωρών.

Όπως είναι γνωστό, οι στρατιωτικές ασκήσεις διεξάγονται σε περιοχές, και προκειμένου να διεξαχθούν προϋποθέτουν σημαντικές κινητοποιήσεις μονάδων-στρατιωτών και οπλισμού. Για το λόγο αυτό, τα περισσότερα μέτρα για την οικοδόμηση εμπιστοσύνης αναφέρονται στον τρόπο διεξαγωγής των ασκήσεων και προβλέπουν την εδραίωση διαδικασιών διαφάνειας στην διεξαγωγή των ασκήσεων, πράγμα που επιτυγχάνεται με την ανακοίνωση των μονάδων που μετέχουν, την ανακοίνωση της περιοχής, την αποστολή παρατηρητών και άλλα σχετικά μέτρα.

Με βάση τα προβλεπόμενα από την Τελική Πράξη του Ελσίνκι αλλά και από τις επόμενες ειδικές συνδιασκέψεις (Μαδρίτη-Στοκχόλμη-Βιέννη) περιοχές εφαρμογής των μέτρων αυτών είναι όλες σχεδόν οι περιοχές της επικράτειας των χωρών που υπέγραψαν την Τελική Πράξη του Ελσίνκι και που συνεπώς μετέχουν στις διαδικασίες που απορρέουν από αυτήν.

Υπήρξαν ορισμένες χώρες, ανάμεσα στις οποίες και η Τουρκία, που ζήτησαν να εξαιρεθούν ορισμένες περιοχές από τη ζώνη εφαρμογής των μέτρων αυτών. Η Τουρκία σε αντίθεση με άλλες χώρες που περιόρισαν τα αιτήματά τους σε ελάχιστα όρια, ζήτησε τη μερίδα του λέοντος δημιουργώντας προβλήματα και στην διαδικασία γενικά, αφού ένα μέρος των αιτημάτων της εστρέφοντο κατά της Σοβιετικής Ένωσης αλλά και ειδικότερους τομείς αφού ένα άλλο μέρος στρέφεται κατά της Ελλάδας και της Κύπρου – εδώ βρίσκεται το ζήτημα της Μερσίνας – και ένα τελευταίο μέρος κατά των Κούρδων και συνιστά παραβίαση των διατάξεων για τα ανθρώπινα δικαιώματα που υπάρχουν στο κείμενο του Ελσίνκι και των μετέπειτα ειδικών συνδιασκέψεων.

Το ζήτημα της Μερσίνας είναι ακριβώς η κατοπινή αντίθεση της Ελλάδας και της Κύπρου στην εμμονή της Τουρκίας να εξαιρεθεί από τη ζώνη εφαρμογής των μέτρων το λιμάνι της Μερσίνας αλλά και ολόκληρη η περιοχή γύρω από αυτό.

Οι ελληνικές και κυπριακές αντιρρήσεις βασίζονται σε δύο κυρίως λόγους: Πρώτον στο ότι η Τουρκία σε αντίθεση με όλες τις άλλες χώρες ζητά εξαιρέσεις οι οποίες μεταφραζόμενες σε γεωγραφικά στίγματα σημαίνουν εξαίρεση μεγάλου μέρους της τουρκικής επικράτειας, άρα μείωση του συνολικού ποσοστού της ζώνης εφαρμογής των μέτρων οικοδόμησης εμπιστοσύνης και δεύτερον στο ότι από το λιμάνι της Μερσίνας ξεκίνησαν οι τουρκικές δυνάμεις που κατέλαβαν τη Βόρειο Κύπρο.

Οι ελληνικές αντιπροσωπείες που κατά καιρούς χειρίστηκαν το ζήτημα προσπάθησαν

να βελτιώσουν κάπως τα ισχύοντα. Πράγμα δύσκολο όμως, αφού όλες οι συζητήσεις έγι-
ναν μέσα σε προκαθορισμένο πλαίσιο μετά τα όσα προφανώς είχαν συμφωνηθεί το 1975.

Πράγματι στην Τελική Πράξη του Ελσίνκι, υπάρχει διάταξη που εξυπηρετεί την Τουρ-
κία και που ορίζει ότι:

«... Στην περίπτωση που η επικράτεια συμμετέχουσας χώρας εκτείνεται πέραν της Ευ-
ρώπης, ανακοίνωση απαιτείται μόνο για ασκήσεις που γίνονται σε περιοχές που βρίσκο-
νται σε απόσταση μέχρι 250 χιλιόμετρα από τα σύνορά της με άλλη ευρωπαϊκή συμμετέ-
χουσα χώρα. Παραταύτα η συμμετέχουσα αυτή χώρα δεν χρειάζεται να προβαίνει σε ανα-
κοίνωση όταν η περιοχή της διεξαγωγής ασκήσεων εφάπτεται των συνόρων της με άλλη
μη ευρωπαϊκή ή μη συμμετέχουσα χώρα».

Μία προσεκτική ανάγνωση της διάταξης αυτής και μια προσεκτική ματιά στο χάρτη,
αποδεικνύει ότι η Τουρκία πέτυχε με τον τρόπο αυτό, στην ουσία την εξαίρεση της περιο-
χής της Μερσίνας, αφού πρώτον η περιοχή αυτή βρίσκεται πέραν των 250 χιλιομέτρων
από τα σύνορα με την Ελλάδα (ευρωπαϊκή χώρα) και είναι απέναντι στα σύνορα της
Κύπρου (μη ευρωπαϊκή χώρα).

Το μεγάλο ερώτημα που προκύπτει και που ζητά απάντηση είναι ποιος και γιατί δέχθη-
κε τη ρύθμιση αυτή στο Ελσίνκι. Για την ιστορία θυμίζουμε ότι τότε πρωθυπουργός της
Ελλάδας ήταν ο Κων. Καραμανλής, και υπουργός Εξωτερικών ο αείμνηστος σήμερα Δη-
μήτρης Μπίτσιος.

Το θέμα της Μερσίνας, ανέκυψε και πάλι στις ειδικές συνδιασκέψεις της Μαδρίτης το
1983 και της Στοκχόλμης το 1986, που συνεκλήθησαν ως αποτέλεσμα της υπογραφής της
Τελικής Πράξης του Ελσίνκι, αλλά και ως συνέχεια της ομώνυμης συνδιάσκεψης που
οδήγησε στην υπογραφή της πράξης αυτής.

Τόσο στη Μαδρίτη όσο και στη Στοκχόλμη, η Ελλάδα τήρησε την ίδια στάση με αυτήν
που είχε τηρήσει στο Ελσίνκι, με αποτέλεσμα να μην υπάρχει φαινομενικά τουλάχιστον
πρόβλημα. Άλλωστε, σύμφωνα και με τα όσα υποστηρίζουν έγκυροι κύκλοι του υπουργεί-
ου Εθνικής Άμυνας και του υπουργείου Εξωτερικών το ΓΕΕΘΑ, είχε κρίνει τις σχετικές
ρυθμίσεις του Ελσίνκι, ικανοποιητικές σε σχέση με την άμυνα της Ελλάδας.

Τα πρώτα προβλήματα στον ορίζοντα φάνηκαν το 1987, στις Βρυξέλλες στη διάρκεια
των συνεδριάσεων των χωρών-μελών του ΝΑΤΟ για την προετοιμασία του πακέτου των
προτάσεων της Δυτικής Συμμαχίας στις διαπραγματεύσεις της Βιέννης, που ως γνωστόν
απετέλεσαν την τρίτη μετά τη Μαδρίτη και τη Στοκχόλμη συνδιάσκεψη στο πνεύμα του
Ελσίνκι. Στις αρχές Ιουλίου του 1987, παρά τις κάποιες δυσκολίες, η Ελλάδα δέχθηκε
τελικά συμβιβαστική ενδοσυμμαχική συμφωνία, ότι η έκταση των τουρκικών εξαιρέσεων
δεν θα ήταν τελικά μεγαλύτερη από εκείνη που είχε συμφωνηθεί στο Ελσίνκι το 1975.

Στο σημείο αυτό πρέπει να εξηγηθεί ότι οι διαπραγματεύσεις στη Βιέννη, διεξήχθησαν
με βάση την αρχή συμμαχία προς συμμαχία (bloc to bloc) και όχι μεταξύ των 23 χωρών
που συμμετέχουν στις διαπραγματεύσεις αυτές. Έτσι, το ΝΑΤΟ προσήλθε στις διαπραγ-
ματεύσεις με δεδομένη την ενδοσυμμαχική συμφωνία που είχε επιτευχθεί στις Βρυξέλλες
για το θέμα της Μερσίνας. Η Ελλάδα, παρά την επιτευχθείσα αυτή συμφωνία είχε θεωρή-
σει ότι κύριο έργο της στις διαπραγματεύσεις της Βιέννης κατά τα έτη 1988-1989, ήταν η
τήρηση του περιεχομένου της ενδοσυμμαχικής συμφωνίας του '87, στις διαπραγματεύσεις
Ανατολής-Δύσης.

Όμως σ' αυτήν ακριβώς τη φάση, άρχισαν οι επιπλοκές γύρω από το θέμα. Οι επιπλο-
κές αυτές οφείλονται κυρίως στο ότι: Πρώτον: Η Τουρκία και η Σοβιετική Ένωση ανή-
κουν στις δύο αντίπαλες συμμαχίες που μετέχουν στις διαπραγματεύσεις της Βιέννης και
είναι οι μόνες που έχουν εδάφη πέραν της Ευρώπης, στην Ασία. Είναι λοιπόν φυσικό να
υπάρχει αλληλεξάρτηση μεταξύ των τουρκικών και των σοβιετικών εξαιρέσεων έτσι ώστε

η έκταση των τελευταίων να επιδρά σε εκείνη των πρώτων και δεύτερον στο ότι η Τουρκία επεδίωξε πάντοτε το μεγαλύτερο δυνατό που μπορούσε να πετύχει σε βάρος της Ελλάδας.

Έτσι στις διαπραγματεύσεις της Βιέννης τόσο οι Τούρκοι, όσο και οι Σοβιετικοί ως εκπρόσωποι των δύο συμμαχιών, ξεκίνησαν με την παρουσίαση των μαξιμαλιστικών θέσεων και όχι των ελαχίστων ορίων που θα μπορούσαν να δεχθούν τελικά, που στην περίπτωση της Τουρκίας ήταν η διατύπωση του Ελσίνκι την οποία όπως έχει ήδη αναφερθεί είχε δεχθεί η Ελλάδα.

Η τουρκική αντιπροσωπεία στη Βιέννη, παρά τις μαξιμαλιστικές της θέσεις δεν κατάφερε τελικά να αποσπάσει από την ΕΣΣΔ τις υποχωρήσεις στις οποίες απέβλεπε (οι περισσότερες έχουν να κάνουν με σοβιετικές εκχωρήσεις στον Καύκασο). Αντίθετα τόσο στη διάρκεια των διαπραγματεύσεων όσο και σε μία συνάντηση των γενικών γραμματέων των υπουργείων Εξωτερικών, Τουρκίας και ΕΣΣΔ στην Άγκυρα οι εξαιρέσεις που ζητούσε η Τουρκία μειώθηκαν στο μισό εκείνων του Ελσίνκι. Έτσι στις 20 Δεκεμβρίου του 1988, η Τουρκία ζήτησε σαν αποζημίωση την επέκταση προς δυσμάς της γραμμής που καθοριζόταν από την σχετική διάταξη του Ελσίνκι κατά 60 χιλιόμετρα, ως το χωριό Erdemli ώστε να περιληφθεί στις εξαιρέσεις και το λιμάνι της Μερσίνας. Και έτσι δημιουργήθηκε το γνωστό ζήτημα της Μερσίνας.

Η Ελλάδα είχε τότε αντιταχθεί στη θέση αυτή, με αποτέλεσμα λόγω της ελληνικής στάσης να απειλείται η υπογραφή του τελικού κειμένου της Βιέννης με ναυάγιο. Μετά από αλληπάλληλες συναινέσεις και «πιέσεις» των συμμετεχόντων κρατών θρέθηκε συμβιβαστική λύση που εκφράστηκε με τη διατύπωση από «Γκενζέ ως τη θάλασσα» που αναφέρεται ρητά στο κείμενο της Βιέννης και που κατά την ελληνική άποψη δεν περιλαμβάνει στη ζώνη αυτή των εξαιρέσεων τη Μερσίνα.

Η Ελλάδα βέβαια προχώρησε και σε ένα ακόμη βήμα: Όπως αναφέρει το κείμενο της Βιέννης σαν κριτήριο για τον καθορισμό των ορίων της ζώνης εξαιρέσεων εφαρμόζονται οι γεωγραφικές συντεταγμένες ή απόλυτοι γεωγραφικοί όροι αν δεν προκύπτει συγκεκριμένο κριτήριο από την εκπεφρασμένη βούληση των συμβαλλομένων. Για τον λόγο αυτό, η ελληνική αντιπροσωπεία, συνέταξε εγκύκλιο με την οποία δεν λαμβάνονται υπόψη ως κριτήριο οι γεωγραφικές συντεταγμένες αλλά η συντομότερη νοητή ευθεία γραμμή προς τη θάλασσα που όπως προκύπτει από τον χάρτη, τέμνει την ακτογραμμή του κόλπου της Μερσίνας 4 χιλ. βορειοανατολικά του ομώνυμου λιμένα αφήνοντάς τον έτσι στον χώρο εφαρμογής των μέτρων και όχι στη ζώνη εξαιρέσεων.